

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

УДК 351:001.82(477)
doi: 10.33287/101901

Сергій КОРНІЄВСЬКИЙ

Дніпропетровська обласна державна адміністрація

НАУКОМЕТРИЧНИЙ КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Розглядається необхідність удосконалення системи державного управління економічним розвитком регіонів на базі результатів наукових досліджень вітчизняних учених, які забезпечують науково-методологічне обґрунтування перебігу процесів перетворення, що відбуваються в регіонах України. Доводиться актуальність проведення наукометричного контент-аналізу дисертаційних досліджень з державного управління економічним розвитком регіонів.

Ключові слова: наукометричний контент-аналіз, категорії аналізу, регіон, економічний розвиток, дисертаційне дослідження.

Під впливом загальносвітових глобалізаційних процесів, що відбуваються протягом двох останніх десятиріч, умови, у яких розвиваються регіони України, зазнали суттєвих змін. Це зумовлюється відкритістю світового господарства, еволюційними змінами регіонів і окремих територій, переглядом підходів державного управління до регіонального розвитку.

Сьогодні економічна політика розвитку регіону розглядається як головний важіль публічного адміністрування на регіональному рівні, як системоутворюючий чинник впливу на створення економічного фундаменту реалізації інноваційної перебудови, економічних відносин між владою, бізнесом і мешканцями в регіоні.

Проблеми регіонального розвитку і регіональної економічної політики широко досліджуються як науковцями з державного управління, так і вченими-економістами. Ідеться насамперед про праці таких українських і зарубіжних учених, як: В. Антонов, В. Бабаєв, О. Бобровська, М. Бутко, З. Варналій, В. Воротін, В. Геєць, М. Долішній, В. Керецман, В. Мамонова, К. Мезенцев, М. Мельник, Ю. Наврузов, С. Романюк, А. Ткачук, О. Топчієв, Т. Уманець та ін.

Проблемні питання економічного розвитку регіонів привертають увагу науковців через усвідомлення того, що перехід до нового рівня регіонального розвитку може відбутися лише на основі діючих причинно-наслідкових зв'язків в економічному житті, врахування інтересів бізнесу, влади та суспільства, тобто на основі політики, побудованої на науковій теорії й адекватно трансформованої в механізмах державного управління.

© Корнієвський С. В., 2019

Державне управління та місцеве самоврядування, 2019, вип. 4(43)

Отже, удосконалення системи державного управління економічним розвитком регіонів має базуватися на результатах наукових досліджень вітчизняних учених, які забезпечують науково-методологічне обґрунтування перебігу процесів перетворення, що відбуваються в регіонах України. Це зумовлює актуальність проведення наукометричного контент-аналізу дисертаційних досліджень з державного управління економічним розвитком регіонів.

Метою статті є контент-аналіз дисертаційних досліджень у галузі науки «Державне управління» за період 1997 – 2019 рр., систематизація окремих робіт, присвячених дослідженню теоретико-методологічних засад управління економічним розвитком регіонів, виявлення характеристик і напрямів наукових пошуків вітчизняних учених.

В останні роки особливого значення серед наукометричних методів набуває метод «цитат-індексів» (наприклад, індекс Хірша). Однак, незважаючи на очевидні сильні сторони цього методу і безперечну важливість його впровадження, якісне та кількісне оцінювання наукових досліджень не може бути засноване тільки на цьому. Ми для визначення тенденцій удосконалення державного управління економічним розвитком регіонів, пріоритетних напрямів, актуальних завдань і векторів подальших досліджень у цій галузі використали інший наукометричний метод – контент-аналіз. Контент-аналіз – один із найпоширеніших методів прикладного вивчення текстової інформації, суть якого полягає в систематичному виділенні та фіксації певних одиниць змістової частини тексту, квантифікації отриманих даних та інтерпретації отриманих результатів з метою оцінювання та прогнозування [8].

Досліджуючи стан методологічного змісту сучасної докторської дисертації в галузі державного управління, вчені Ю. Сурмін та І. Шпильовий виявили, що серед конкретно-наукових методів наукового пізнання кількість застосувань контент-аналізу становить 8,8 % і поступається тільки SWOT-аналізу, економічному та соціологічному аналізам (відповідно 16,3 %, 12,9 % та 10,2 %) [7].

Проведення контент-аналізу включало такі етапи:

1. Визначення сукупності досліджуваних джерел за допомогою набору заданих критеріїв (автореферати дисертацій з 1997 до 2002 р. за спеціальностями: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління», 25.00.02 «Філософія державного управління», 25.00.03 «Організація і управління в державних установах», 25.00.04 «Регіональне управління», 25.00.05 «Галузеве управління», 25.00.06 «Міське самоврядування», – та автореферати дисертацій з 2002 до 2019 р. за спеціальностями: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління», 25.00.02 «Механізми державного управління», 25.00.03 «Державна служба», 25.00.04 «Міське самоврядування») [4].

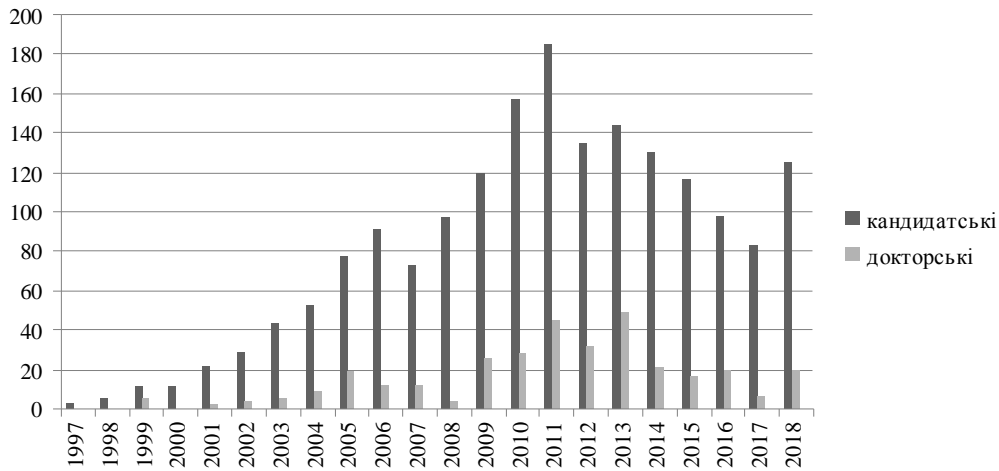
2. Формування вибірки дослідження: дисертації, в яких висвітлювалися проблеми соціально-економічного розвитку регіонів.

3. Виявлення одиниць аналізу (категорій).

4. Інтерпретація отриманих результатів та висновки.

У процесі контент-аналізу загальної інформації стосовно захищених в Україні дисертацій з державного управління за станом на 20 червня 2019 р. ми виявили 2 187 одиниць інформації (1 844 кандидатських і 343 докторських). Джерелами одиниць інформації були дані Міністерства освіти і науки України [4], Національної академії державного управління при Президентові України [6] та інших закладів, в яких існують спеціалізовані вчені ради з державного управління, а також фахові видання [1 – 3; 5].

Динаміка кількості дисертаційних досліджень, у яких розглядаються проблеми державного управління, загалом характеризується як позитивна (рис. 1). Проведений аналіз дозволив зафіксувати значне їх зростання у 2009 – 2011 рр. У відсотках до 2008 р. приріст становив 45, 82 та 228 % відповідно. В останні роки спостерігалось поступове зменшення кількості дисертаційних робіт з державного управління, але у 2018 р. їх кількість знову збільшилася.

Рис. 1. Динаміка кількості дисертаційних досліджень з проблем державного управління

Крім дисертаційних робіт, які безпосередньо стосуються державного управління економічним розвитком регіонів, також ми дослідили роботи, у яких розглядалися питання розвитку окремих галузей на рівні регіону, ресурсного забезпечення регіонального розвитку, державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах, міжрегіонального та транскордонного співробітництва, а також аспекти регіонального розвитку в контексті євроінтеграційних процесів (табл. 1).

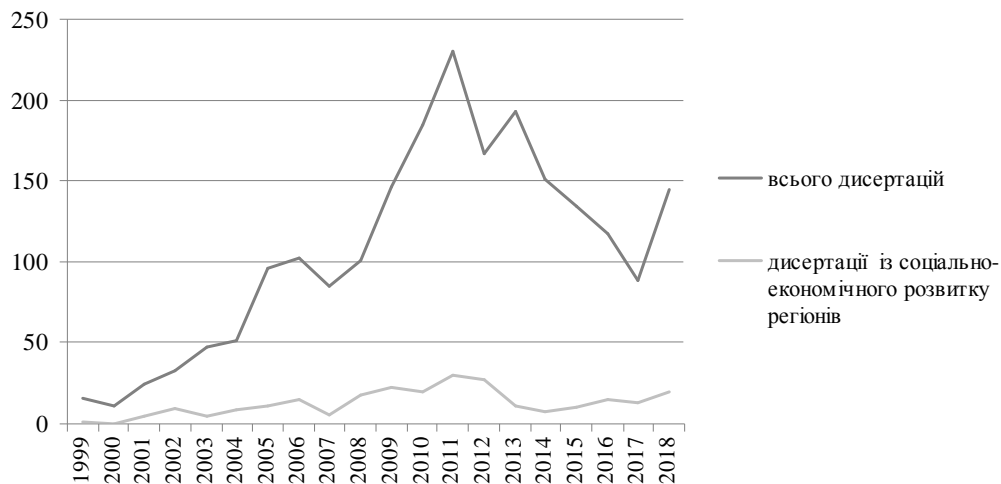
Таблиця 1

Кількість дисертацій із соціально-економічного розвитку регіонів за спеціальностями

Спеціальність науки «Державне управління»	Кількість дисертацій
Теорія та історія державного управління	10
Філософія державного управління	1
Організація й управління в державних установах	0
Регіональне управління	18
Галузеве управління	1
Міське самоврядування	11
Механізми державного управління	211
Державна служба	2

У результаті вибірка дослідження становила 254 (11,61 %) одиниць інформації. Співвідношення досліджень, що стосуються аспектів економічного розвитку регіонів, до загального пулу дисертаційних робіт з державного управління коливається від мінімального значення (4,6 %) у 2014 р. до максимального (17,8 %) у 2008 р. (рис. 2).

Державне управління та міське самоврядування, 2019, вип. 4(43)

Рис. 2. Співвідношення дисертацій із соціально-економічного розвитку регіонів до загальної кількості дисертаційних робіт з державного управління

Серед докторських дисертацій, у яких досліджуються питання соціально-економічного розвитку регіонів (9,91 % від загальної кількості докторських робіт), 32 роботи захищено за спеціальністю «механізми державного управління» та 2 – за спеціальністю «місцеве самоврядування». З огляду на те що докторські дисертації є переважно концептуальними дослідженнями, можна констатувати нарощування науково-теоретичного потенціалу дисертаційних робіт у сфері державного управління економічним розвитком регіонів України.

На наступному етапі дослідження була розроблена система категорій для контент-аналізу дисертаційних робіт (табл. 2).

Таблиця 2

Категорії контент-аналізу дисертаційних робіт із соціально-економічного розвитку регіонів

Категорія	Кількість робіт		Рейтинг категорії
	кандидатські	докторські	
Державне управління економічним розвитком регіонів	67	15	1 (29,92 %)
Розвиток окремих галузей на рівні регіону	57	5	2 (24,4 %)
Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах	43	5	3 (18,89 %)
Ресурсне забезпечення регіонального розвитку	34	5	4 (15,35 %)
Аспекти регіонального розвитку в контексті євроінтеграційних процесів	13	2	5 (5,9 %)
Міжрегіональне та транскордонне співробітництво	6	3	6 (3,54 %)

Згідно з наведеними даними, найбільш досліджуваним є державне управління економічним розвитком регіонів. У наукових роботах цієї категорії досліджуються процеси формування системи регіонального управління як однієї з важливих ланок

механізму державного управління з метою пошуку найбільш адекватних підходів до управління регіоном. Найбільшу зацікавленість у науковців викликали дослідження механізмів державного управління економічним розвитком регіонів. Це проблемне поле включає механізми управління науково-технічними програмами та проектами соціально-економічного розвитку регіону, удосконалення механізму узгодження державних і місцевих програм соціально-економічного розвитку територій, механізми державного управління розвитком соціально-економічної інфраструктури регіону, формування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів України, трансформації механізмів державного управління на регіональному рівні в сучасних умовах, механізми забезпечення комплексного і збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та ін.

Теоретико-методологічні питання регіонального розвитку також привертають увагу вчених. Досліджені проблеми теоретико-методологічних засад управління територіальним розвитком, науково-методичних засад формування механізмів державного управління проектно-програмним розвитком регіонів, методології та організації системного аналізу механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів України.

Низка робіт описує проблематику цільового програмування, стратегічного планування та управління на регіональному рівні, діяльності агенцій регіонального розвитку, проектного управління регіональним розвитком, розвитку регіонального форсайту, формування мережевих систем в управлінні регіональним розвитком тощо.

Другий за популярністю напрям досліджень – розвиток окремих галузей на рівні регіону. Виявлено, що вчених цікавлять питання вдосконалення управління розвитком виробничої сфери регіону, стратегічного державного управління формуванням агропромислового та продовольчого комплексів регіону, державного управління регіональною газотранспортною системою як природною монополією, механізмів державного управління розвитком транспортного обслуговування населення в регіоні, механізмів державного управління реформуванням підприємств житлово-комунального господарства в регіоні й механізмів державного регулювання сфери містобудування та архітектури на регіональному рівні, механізмів державного управління інноваційним розвитком регіональних промислових кластерів, а також формування стратегічних механізмів державного управління розвитком енергетики регіону.

Державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах виявилось також актуальним для дослідників. У цій категорії виявлена значна кількість робіт, присвячених схожим питанням: формування державної інноваційно-інвестиційної політики в регіоні, державне регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в умовах спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, державне управління іноземними інвестиціями, механізми державного регулювання і планування залучення інвестицій у виробничу сферу регіону, державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку регіону, удосконалення механізмів державного регулювання інноваційних процесів в Україні та регіонах, формування привабливого інвестиційного клімату в регіоні (державноуправлінський аспект), формування системи державної підтримки іноземного інвестування на регіональному рівні, формування організаційно-економічного механізму залучення інвестицій у регіон, розвиток механізмів державного регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності (регіональний аспект), державне регулювання інфраструктури регіональної інвестиційної діяльності, механізми формування регіональних інноваційних систем, напрями вдосконалення механізмів державного управління інвестиціями в регіональний розвиток та вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Четверте рейтингове місце зайняли дисертаційні роботи з дослідження ресурсного забезпечення регіонального розвитку. У цій тематиці превалюють

дослідження забезпечення економічного розвитку регіонів людськими ресурсами: формування і реалізація державної кадрової політики в регіонах України, механізм удосконалення регіонального управління у сфері зайнятості населення, регулювання ринку праці та оптимізація структури економічно активного населення в працездатних районах України, державна політика забезпечення продуктивної зайнятості населення регіону шляхом розвитку підприємництва, державне регулювання ринку праці в регіоні, розвиток механізмів державного регулювання регіонального ринку праці, удосконалення механізму державного управління зайнятістю населення в регіоні на засадах впровадження індивідуально орієнтованих програм, державне управління процесом зайнятості населення на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області).

Також досліджувалося кадрове забезпечення регіональних органів влади. Досліджені проблеми формування системи підготовки кадрів державних службовців регіонального рівня, розвитку механізмів державного управління підготовкою управлінських кадрів для регіону, професійної діяльності державних службовців як складника організаційно-правового механізму управління органів виконавчої влади регіону, а також інформаційно-комунікаційний аспект підвищення кваліфікації управлінських кадрів регіону та механізми державного управління людськими ресурсами в системі регіональної влади.

Значну увагу науковці приділяють вивченню фінансових ресурсів регіонального розвитку. Серед проблемних питань – державне регулювання доходів місцевих бюджетів в Україні, податковий контроль у системі державного управління соціально-економічним розвитком регіону, удосконалення державного механізму управління формуванням та використанням місцевих бюджетів в Україні, регіональний аспект державного регулювання міжбюджетних відносин, удосконалення механізмів державного управління регіональними фінансовими ресурсами через казначейську систему, механізми забезпечення бюджетної стабільності на регіональному рівні, управління бюджетним процесом на регіональному рівні.

Важливими також є проблеми формування державного механізму інформаційного забезпечення розвитку регіону, ресурсного забезпечення регіонального управління: концептуальні засади розбудови і механізми функціонування, розробка механізму ефективного державного управління власністю в регіоні.

Аспекти регіонального розвитку в контексті євроінтеграційних процесів також перебувають у полі зору вчених та за кількістю робіт з цієї тематики посідають п'яте місце. Дисертаційні дослідження присвячені вивченню проблем державного управління регіональним розвитком України в контексті європейської інтеграції, формуванню механізмів державного регулювання підприємницької діяльності в регіонах України в контексті євроінтеграції, становленню та впровадженню в умовах європейської інтеграції механізмів регіонального врядування, трансформації регіональної політики України в контексті євроінтеграційних процесів, адаптації в Україні європейського досвіду з державного управління розвитком регіонів, європейського досвіду розбудови інституту регіонального управління в сучасній Україні та ін.

Такий важливий в умовах децентралізаційних процесів напрям досліджень, як міжрегіональне та транскордонне співробітництво за кількістю робіт займає останнє, шосте, місце. Тематика цієї категорії включає роботи з державного регулювання міжрегіонального співробітництва в економічній сфері та формування розвитку міжрегіональної агропромислової інтеграції в Україні, механізмів формування та реалізації стратегії міжрегіональної інтеграції в Україні, державного регулювання розвитку регіонів України в умовах посилення міжрегіональних економічних зв'язків, державного управління транскордонним співробітництвом в умовах формування єврорегіональних територій в Україні, державного регулювання міжрегіональної інтеграції в умовах стійкого розвитку територій, механізмів державного управління

сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва, регіональних аспектів державного управління прикордонним співробітництвом України (на матеріалах Закарпатської області), механізмів державного управління розвитком транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу, становлення та перспективи розвитку міжрегіонального співробітництва західних областей України.

Таким чином, можемо зробити висновки:

1. Частка дисертаційних досліджень з проблем економічного розвитку регіонів серед усіх робіт за спеціальністю «державне управління» за період 1999 – 2019 рр. становить 254 роботи, або 11,61 %. З урахуванням євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, пріоритетною стає побудова державної політики за принципом «висхідного розвитку», тобто активізація місцевих ініціатив із забезпечення спеціалізації регіонів та ефективного використання місцевого ресурсного потенціалу з метою формування загальнодержавної політики на основі власних політик розвитку регіонів. За умов зростання ролі регіонів кількість наукових досліджень за цією тематикою слід визнати недостатньою.

2. Кількість докторських дисертацій, у яких досліджувалися питання соціально-економічного розвитку регіонів, становить 9,91 % від загальної кількості докторських робіт з державного управління. З огляду на те що докторські дисертації є переважно концептуальними дослідженнями, можна констатувати нарощування науково-теоретичного потенціалу дисертаційних робіт за темою державне управління економічним розвитком регіонів України.

3. Питання державного управління економічним розвитком регіонів превалюють у дослідженнях (29,92 % від кількості дисертацій, у яких висвітлюються питання регіонального розвитку). Розвиток окремих галузей на рівні регіону (24,4 %) та державне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в регіонах (18,89 %) також є пріоритетними напрямками.

4. Викликає занепокоєння дуже низький рівень кількості робіт (3,54 %), у яких досліджуються питання міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Це зумовлює активізацію наукових пошуків у зазначеній сфері.

Список використаних джерел

1. Анотований бібліографічний список докторських і кандидатських дисертацій, захищених в Україні з державного управління (1997 – 2011 рр.) / упоряд. : В. О. Чмига [та ін.] ; за заг. ред. К. О. Ващенко. – Київ : НАДУ, 2012. – 510 с.

2. Анотований бібліографічний список докторських і кандидатських дисертацій, захищених в Україні з державного управління (2012 р.) / упоряд. : В. О. Чмига [та ін.] ; за заг. ред. К. О. Ващенко. – Київ : НАДУ, 2013. – 86 с.

3. Анотований бібліографічний список докторських і кандидатських дисертацій, захищених в Україні з державного управління (2013 р.) / упоряд. : В. О. Чмига [та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – Київ : НАДУ, 2014. – 86 с.

4. Паспорти спеціальностей : Постанова президії ВАК України від 15 трав. 2002 р. № 17-11/5330-02. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v11_5330-02.

5. Розвиток системи підготовки та атестації кадрів вищої кваліфікації у сфері державного управління України : зб. інформ.-аналіт. матеріалів. У 2 ч. Ч. 2 / за заг. ред. В. В. Толкованова [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2012. – 140 с.

6. Списки осіб, які захистили дисертації у спеціалізованих вчених радах Національної академії державного управління при Президентові України та її регіональних інститутах. – Режим доступу : www.academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=75.

7. Сурмін Ю. П. Докторська дисертація з державного управління: методологічні проблеми / Ю. Сурмін, І. Шпильовий // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2009. – Вип. 3. – С. 287 – 304.

8. Титаренко О. Р. Контент-аналіз / О. Р. Титаренко, І. Р. Верцімага // Енциклопедія

List of references

1. Vashchenko K. O. (Eds.). Anotovani bibliografichni spysok doktorskykh i kandydatskykh dysertatsii, zakhyschenykh v Ukraini z derzhavnoho upravlinnia (1997 – 2011 rr.). Kyiv: NADU, 2012. 510 p. [in Ukrainian].
2. Vashchenko K. O. (Eds.). Anotovani bibliografichni spysok doktorskykh i kandydatskykh dysertatsii, zakhyschenykh v Ukraini z derzhavnoho upravlinnia (2012 r.). Kyiv: NADU, 2013. 86 p. [in Ukrainian].
3. Kovbasiuk Yu. V. (Eds.). Anotovani bibliografichni spysok doktorskykh i kandydatskykh dysertatsii, zakhyschenykh v Ukraini z derzhavnoho upravlinnia (2013 r.). Kyiv: NADU, 2014. 86 p. [in Ukrainian].
4. Pasporty spetsialnostei: Postanova prezhydii VAK Ukrainy vid 15 trav. 2002 r. № 17-11/5330-02. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v11_5330-02 [in Ukrainian].
5. Tolkovanov V. V. (Eds.). Rozvytok systemy pidhotovky ta atestatsii kadriv vyshchoi kvalifikatsii u sferi derzhavnoho upravlinnia Ukrainy. Kyiv: NADU, 2012. Vol. 2. 140 p. [in Ukrainian].
6. Spysky osib, yaki zakhystyly dysertatsii u spetsializovanykh vchenykh radakh Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy ta yii rehionalnykh instytutakh. Retrieved from www.academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=75 [in Ukrainian].
7. Surmin Yu., & Shpylovyi, I. Doktorska dysertatsiia z derzhavnoho upravlinnia: metodolohichni problemy. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy*. 2009. Vol. 3. P. 287–304 [in Ukrainian].
8. Tytarenko O. R., & Vertsimaha, I. R. Kontent-analiz. *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia*. Kyiv: NADU, 2011. Vol. 2. P. 252 [in Ukrainian].

Serhii Kornievskyi. Scientometric content analysis of the dissertation research of Public Administration of economic development of regions

The necessity of improvement of the system of state management of economic development of regions is considered on the basis of the results of scientific researches of native scientists, who provide scientific and methodological substantiation of the course of transformation processes that are taking place in the regions of Ukraine. This defined the relevance of carrying out scientometric content analysis of dissertation research of state administration of economic development of regions. The aforementioned analysis made it possible to identify trends and key priority areas of scientific research of state administration of the economic development of the regions.

In the course of the work, 2 187 pieces of information were analyzed, systematization of individual works devoted to the study of the theoretical and methodological foundations of managing the economic development of the regions was carried out, the characteristics and directions of the scientific searches of native scientists were revealed.

The share of dissertation researches on the problems of economic development of the regions among all the works in the specialty «state administration» for the period of 1999 – 2019 amounted to 254 (11,61 %). Given the recognition of decentralization and the development of regions as priority areas of state policy, the number of scientific studies in this area should be recognized as insufficient.

Issues of state management of economic development of regions prevail in research areas. The very low level of the number of works in which the issues of inter-regional and cross-border cooperation are studied is of concern. This leads to the intensification of scientific research in this area. In order to optimize scientific knowledge and improve the system of state administration of the economic development of regions, it is necessary to intensify research on this issue.

Key words: scientometric content analysis, categories of analysis, region, economic development, dissertation research.

Надійшла до редколегії 08.11.19